

อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย

มีอาณาเขตครอบคลุมพื้นที่เมืองโบราณสุโขทัย ตั้งอยู่บนที่ราบเชิงเขา ลาดเอียงไป ทางตะวันออก มีเทือกเขาประทะกัษทอดตัวเป็นแนวยาวทางด้านตะวันตก ต่อเนื่องมาจนถึงด้านทิศใต้ซึ่งเทือกเขานี้ถือเป็นแหล่งทรัพยากร ที่สำคัญของเมืองสุโขทัย โดยเป็นทั้งแหล่งของป่าแร่ธาตุ และแหล่งต้นน้ำที่นำมาใช้อุปโภค บริโภค ภายในเมือง นอกจากนี้ยังมีลำน้ำสายเล็กๆ เรียกว่า คลองแม่ลำพัน ที่มีต้นกำเนิดจากจังหวัดลำปาง ไหลผ่านเมืองแล้วไปบรรจบกับแม่น้ำยม ที่อยู่ห่างออกไปทางทิศตะวันออกประมาณ ๑๒ กิโลเมตร

เมืองสุโขทัยในระยะแรกสันนิษฐานว่า ตั้งอยู่ทางด้านทิศเหนือโดยมีวัดพระพายหลวงเป็นศูนย์กลาง ต่อมา จึงได้มีการขยับขยายมาสร้างเมืองใหม่ทางด้านทิศใต้ดังที่ปรากฏให้เห็นในปัจจุบัน

ผังเมืองสุโขทัยมีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยม เป็นกำแพงดิน ๓ ชั้นคั่นด้วยคูน้ำ สันนิษฐานว่ากำแพงเมืองชั้นในสร้างขึ้นตั้งแต่แรกครั้งสร้างเมือง แต่คูเมืองชั้นกลางและชั้นนอกนั้นน่าจะสร้างในสมัยที่สุโขทัยอยู่ใต้อาณาของอยุธยาแล้ว กำแพงเมืองสุโขทัยกว้างประมาณ ๑,๖๐๐ เมตร ยาวประมาณ ๑,๘๐๐ เมตร มีโบราณสถานสำคัญตั้งอยู่กลางเมือง และกระจายตัวทั่วทั้งเมือง นอกจากนี้ยังพบโบราณสถานใหญ่น้อยกระจายอยู่ทั่วไปภายนอกกำแพงเมืองทั้งสิ้น รวมแล้วมากกว่าสองร้อยแห่ง

กรมศิลปากรได้ตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของเมืองโบราณสุโขทัย จึงได้มีการขึ้นทะเบียนโบราณสถานเพื่อคุ้มครองพื้นที่ไว้เป็นมรดกของชาติและเพื่อมิให้มีการบุกรุกอันเป็น การทำลายสภาพแวดล้อมและบรรยากาศของเมือง จึงได้มีการประกาศขึ้นทะเบียนขอบเขตพื้นที่ครอบคลุมโบราณสถานทั้งหมด ๔๓,๗๕๐ ไร่ หรือประมาณ ๗๐ ตารางกิโลเมตร โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๙๒ ตอนที่ ๑๑๒ วันที่ ๑๗ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๑๘ และก่อตั้งเป็นโครงการอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยในปีถัดมา แล้วเปิดอย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๓๑

นอกจากนี้คณะกรรมการมรดกโลกแห่งอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครอง มรดกโลกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ ได้ประกาศในการประชุม ณ กรุงคาร์เธจ ประเทศตูนิเซีย ให้อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ศรีสัชนาลัย และกำแพงเพชร เป็นมรดกโลก เมื่อวันที่ ๑๒ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๓๔ นับเป็นมรดกโลกตามบัญชีในลำดับที่ ๕๗๔ จากการดำเนินงานสำรวจและศึกษาโบราณสถานในเขตอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย พบโบราณสถานจำนวน ๒๑๗ แห่ง